Ympäristöministeriö
Miljöministeriet
Ministry of the Environment

Päiväys
Datum 7.4.2022

Ympäristönsuojeluosasto
Sarianne Tikkanen, erityisasiantuntija

Eduskunnan ympäristövaliokunnalle

Viite
Hänvisning E 35/2022 vp Valtioneuvoston selvitys: E-kirje; komission kuulemispyyntö tavaroiden kestävää kuluttamista koskevan aloitteen vaikutustenarviointia varten

Ympäristöministeriön asiantuntijalausunto valtioneuvoston kirjelmästä (E35/2022) koskien komission kuulemispyyntöä tavaroiden kestävää kuluttamista koskevan aloitteen vaikutustenarviointia varten

Ympäristöministeriö kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto koskien valtioneuvoston kirjelmää eduskunnalle komission kuulemispyynnöstä tavaroiden kestävää kuluttamista koskevan aloitteen vaikutustenarviointia varten.

Ympäristöministeriö pitää erittäin tärkeänä komission ehdotuksen tavoitteita siitä, että edistetään tavaroiden kestävämpää kuluttamista ja kannustetaan sekä tuottajia että kuluttajia pidentämään tavaroiden elinkaarta korjauttamalla niitä. Komissio korostaa ehdotuksessaan, että perimmäisenä tavoitteena on vähentää kestämätöntä kulutusta ja sen kielteisiä ympäristö- ja ilmastovaikutuksia sekä edistää kiertotalouden kehitystä yhtenä ratkaisuna.

Kiertotalous vihreän siirtymän ja kestävän kehityksen vauhdittajana
Ympäristöministeriö haluaa muistuttaa, että komission ehdotus liittyy laajempaan kokonaisuuteen ja on osa niin EU:n uutta Kiertotalouden toimintasuunnitelmaa kuin myös uutta Kuluttajaasioiden toimintaohjelmaa, jonka yksi viidestä painopisteestä on kuluttajien vaikutusmahdollisuuksien parantaminen vihreässä siirtymässä. Kiertotalouden toimintasuunnitelma Puhtaamman ja kilpailukykyisemmän Euroopan puolesta (COM(2020) 98 final) sisältää 35 lainsäädäntötai muuta aloitetta, joista nyt käsiteltävä komission ehdotus on yksi. Se liittyy läheisesti mm. 30.3.2022 julkaistuihin kestävien tuotteiden aloitteeseen ja ekosuunnittelusääntelyn uudistamiseen, kuluttajien vaikutusmahdollisuuksien lisäämiseen vihreässä siirtymässä ja EU:n tekstiilistrategiaan sekä myöhemmin tänä vuonna julkaistaviin vihreiden väittämien aloitteeseen ja kiertoelektroniikka-aloitteeseen.

Ympäristöministeriö kannustaa EU:n kiertotalouden toimintasuunnitelman ja sen eri aloitteiden toimeenpanon vahvistamiseen politiikkakoherentisti ja vaikuttavasti. Kiertotalouden toimintasuunnitelmaa käsitelleessä e-kirjeessä (14.4.2020) pidettiin tärkeänä, että toimintasuunnitelma suuntaa toimia tuotteiden koko arvoketjuun ja tähtää perustavanlaatuisiin muutoksiin tuotanto- ja kulutustavoissamme ja suhtautumisessamme tavaroihin. Kiertotalouden toimintasuunnitelmalla on merkittävä rooli Euroopan vihreän kehityksen ohjelman (COM(2019) 640 final) tavoitteiden toteuttamisessa. Vihreän siirtymän tavoitteena on Eurooppa, jossa resurssitehokas ja kilpailukykyinen talous toimii ilmastoneutraalisti vuoteen 2050 mennessä ja, jossa luonnonvaroja käytetään kestävästi ja varmistetaan siirtymän sosiaalinen oikeudenmukaisuus.

Ympäristöministeriö korostaa, että kiertotalouden ratkaisut, kuten tuotteiden käyttöiän pidentäminen, ovat keskeisessä roolissa luonnonvarojen käytön, ilmastopäästöjen ja muiden ympäristövaikutusten vähentämisessä sekä luonnon monimuotoisuuden turvaamisessa. Näiden syiden vuoksi nyt käsiteltävänä oleva komission ehdotus osaltaan edistää edellä mainittujen ympäristötavoitteiden mutta myös laajemmin kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamista.

Kestävä tuotepolitiikka ja kulutus keskeisiä muutosvoimia
Ympäristöministeriö pitää tärkeänä luonnonvarojen käytön vähentämistä kestävän tuotepolitiikan keinoin sekä kannustamalla kuluttajia kestäviin ja kiertotalouden mukaisiin valintoihin. Komission ehdotus keskittyy tavaroiden elinkaaren pidentämiseen kannustamalla korjaamiseen ja korjauttamiseen sekä käytettyjen ja korjattujen tavaroiden uudelleenkäyttöön.

Ympäristöministeriö alleviivaa, että on välttämätöntä kaikin tavoin vähentää uusien tavaroiden tuotantoa ja ylikulutusta, koska samalla vähennetään niin luonnonvarojen ja energian käyttöä kuin myös jätteiden syntymistä. Global Resources Outlook 2019 -raportin mukaan maailmassa käytetään yli 80 miljardia tonnia raaka-aineita. Raportissa myös arvioidaan raaka-aineiden kulutuksen kaksinkertaistuvan vuoteen 2060 mennessä, jos jatkamme samalla kulutustasolla. Tämä tarkoittaa, että kulutamme tulevaisuudessa kolmen maapallon luonnonvarojen edestä, vaikka meillä on vain yksi maapallo käytössämme. Lisäksi puolet kaikista kasvihuonekaasupäästöistä ja yli 90 prosenttia luonnon monimuotoisuuden köyhtymisestä ja vesistöjen kuormittumisesta on seurausta luonnonvarojen hyödyntämisestä ja jalostamisesta.

Ympäristöministeriö muistuttaa, että tavaroiden elinkaaren pidentäminen edellyttää toimintatapojen muutoksia tavaroiden koko arvoketjussa, niin tuotantotavoissa kuin kulutustottumuksissakin. Tuotesuunnittelu on merkittävä muutosvoima, koska se vaikuttaa jopa 80 prosenttiin tuotteen elinkaaren aikaisista ympäristövaikutuksista. Tavaroiden elinkaaren pidentämisen, korjauttamisen ja varaosien saatavuuden lisäksi on tärkeää puuttua myös ylikulutukseen ja muistaa jakamistalouden ja kiertotalouteen perustuvien liiketoimintamallien merkitys. Ohjauskeinoja tarvitaan, jotta kuluttajat tekevät kestäviä valintoja, ostavat käytettyjä tavaroita sekä suosivat tavaroiden korjauttamista uuden hankkimisen sijaan. Korjauttaminen tulisi olla sekä mahdollista että kannattavaa niin tuottajille kuin kuluttajillekin.

Ympäristöministeriö pitää tarkoituksenmukaisena, että edellä mainittuja tavoitteita kestävästä tuotepolitiikasta ja kulutuksesta edistetään koherentisti EU:n kiertotalouden eri aloitteiden kautta. Nyt käsiteltävä komission ehdotus on tärkeä osa laajempaa EU:n kestävää tuotepolitiikkaa ja kuluttaja-asioiden toimintaohjelmaa. Esimerkiksi viime viikolla, 30. maaliskuuta, julkaistu komission ehdotus kestävien tuotteiden aloitteesta osoittaa tulevaisuuden tuotepolitiikan suuntaviivoja. Sen tavoitteena on tehdä kestävistä, korjattavista, uudelleenkäytettävistä ja -valmistettavista sekä turvallisesti kierrätettävistä tuotteista uusi normaali Euroopassa vuoteen 2030 mennessä. Kestävien tuotteiden ytimen muodostaa ehdotus ekosuunnittelusääntelyn soveltamisalan laajentamisesta lähes kaikkiin tavaroihin sekä vaatimusten kohdistamisesta niin resurssitehokkuuteen, kestävyyteen, korjattavuuteen kuin kierrätettävyyteen.

Vaikutustenarviointi keskeisessä roolissa ohjauskeinojen valinnassa
Ympäristöministeriö pitää tärkeänä, että tunnistetaan vaikuttavia tapoja edistää komission ehdotuksen tavaroiden kestävästä kuluttamisesta tavoitteita. Sen vuoksi vaikutustenarvioinnissa tulisi tarkastella laajasti vaihtoehtoisia ohjauskeinoja, joilla voidaan kannustaa tavaroiden pitkäikäisyyteen, korjattavuuteen sekä korjauttamiseen ja uudelleenkäyttöön. Kuten valtioneuvoston perusmuistiossa todetaan, niin vasta vaikutustenarvioinnin jälkeen ja sisältöjen täsmentyessä on mahdollista arvioida, mikä ohjauskeino olisi tarkoituksenmukaisin ja vaikuttavin tavoitteiden saavuttamiseksi. Ympäristöministeriö pitää komission ehdotusta ylipäätään tärkeänä osana kestävän tuotepolitiikan ja kulutuksen ohjauskeinokokonaisuutta, jonka tavoitteena on vähentää luonnonvarojen käyttöä osana kestävien ja kiertotalouteen perustuvien toimintamallien ja vihreän siirtymän vauhdittamista.